

## POSTANOWIENIE

Dnia 10 lipca 2024 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Dawid Miąsik

w sprawie z odwołania H. P.- następcy prawnego zmarłego  
C. P.  
przeciwko Dyrektorowi Zakładu Emerytalno-Rentowego Ministerstwa Spraw  
Wewnętrznych i Administracji w Warszawie  
o wysokość emerytury policyjnej,  
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń  
Społecznych w dniu 10 lipca 2024 r.,  
skargi kasacyjnej ubezpieczonej od wyroku Sądu Apelacyjnego w Szczecinie  
z dnia 30 marca 2023 r., sygn. akt III AUa 400/22,

**odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.**

## UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny w Szczecinie wyrokiem z 30 marca 2023 r. w sprawie z odwołania H. P. (odwołująca się) jako następcy prawnego po zmarłym C. P. (ubezpieczony) od decyzji Dyrektora Zakładu Emerytalno-Rentowego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych (organ rentowy) z 6 czerwca 2017 r., w wyniku apelacji wniesionej przez organ rentowy od wyroku Sądu Okręgowego w Koszalinie z 31 marca 2022 r., IV U 710/21 zmienił zaskarżony wyrok w ten sposób, że oddalił odwołanie.

Organ rentowy zaskarżoną decyzją wydaną na podstawie art. 15c w związku z art. 32 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 18 lutego 1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Straży Marszałkowskiej, Służby Ochrony Państwa, Państwowej Straży Pożarnej, Służby Celno-Skarbowej i Służby Więziennej oraz ich rodzin (Dz.U. z 2020 r., poz. 723 ze zm., dalej jako: ustawa zaopatrzeniowa). oraz na podstawie otrzymanej z IPN informacji o numerze [...] z dnia 3 kwietnia 2017 r., ustalił ponownie dla C. P. od dnia 1 października 2017 r. wysokość emerytury w kwocie 2.278.61 zł miesięcznie.

Sąd Apelacyjny stwierdził, że kwestią sporną w okolicznościach faktycznych sprawy była zasadność dokonanego w zaskarżonej decyzji zmniejszenia świadczenia emerytalnego odwołującego poprzez: wyeliminowanie z podstawy wymiaru emerytury okresu służby od 1 września 1954 r. do 31 października 1957 r. oraz limitowanie wysokości świadczenia do poziomu przeciętnej emerytury ogłoszonej przez Prezesa Zakładu Ubezpieczeń Społecznych.

W ocenie Sądu drugiej instancji ubezpieczony niewątpliwie w okresach od 1 września 1954 r. do 31 października 1957 r. pełnił służbę na rzecz totalitarnego państwa, o której mowa w art. 13b ustawy zaopatrzeniowej. Od dnia 1 września 1954 roku został przyjęty do Krajowego Ośrodka Szkoleniowego Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego Krajowego Ośrodka Szkoleniowa ds. Bezpieczeństwa Publicznego w G., a później Szkoły nr [...] Komitetu ds. Bezpieczeństwa Publicznego w C., gdzie był słuchaczem do 23 czerwca 1956 r. Następnie do 30 czerwca 1956 r. pozostawał w dyspozycji kierownika Wojewódzkiego Urzędu do spraw Bezpieczeństwa Publicznego w K. Od 1 lipca 1956 r. został oficerem operacyjnym Powiatowej Delegatury do Spraw Bezpieczeństwa Publicznego w C. Z dniem 1 stycznia 1957 roku - oficerem operacyjnym Komendy Powiatowej Milicji Obywatelskiej w C./Referat ds. Bezpieczeństwa.

Sąd Apelacyjny nie podzielił zapatrywań prawnych sformułowanych w uchwale Sądu Najwyższego z 16 września 2020 r., III UZP 1/20 (OSNP 2021 nr 3. poz. 28), zgodnie z którą kryterium służby na rzecz totalitarnego państwa określone w art. 13b ust. 1 powinno być oceniane na podstawie wszystkich okoliczności

sprawy, w tym także na podstawie indywidualnych czynów i ich weryfikacji pod kątem naruszenia podstawowych praw i wolności człowieka. Zdaniem Sądu Apelacyjnego ustawa zawiera definicję legalną, z której wynika jednoznacznie, że okolicznościami przesądzającymi o kwalifikacji służby danej osoby, jako "służby na rzecz totalitarnego państwa" są wyłącznie ramy czasowe i miejsce pełnienia służby.

Sąd drugiej instancji wskazał, że wprowadzenie art. 13b w ustawie zaopatrzeniowej, który enumeratywnie określa jaka służba zostaje uznana za służbę na rzecz totalitarnego państwa. Katalog wprowadzany w art. 13b oraz przedstawione w tym zakresie uzasadnienie zostało opracowane przez Instytut Pamięci Narodowej. Wynika z tego, że przedmiotowy katalog instytucji i formacji został sformułowany w oparciu o badania historyczne Instytutu, które doprowadziły do wniosku, że istota działań tych właśnie jednostek służyła utrzymywaniu reżimu totalitarnego na terenie Państwa Polskiego.

Sąd Apelacyjny stwierdził, że na podstawie art. 15c ustawy zaopatrzeniowej, zasadnym było wyeliminowanie z podstawy wymiaru emerytury odwołującego wskazanych okresów służby oraz limitowanie wysokości świadczenia do poziomu przeciętnej emerytury ogłoszonej przez Prezesa Zakładu Ubezpieczeń Społecznych.

W skardze kasacyjnej od powyższego wyroku Sądu Apelacyjnego pełnomocnik odwołującej się zarzucił:

1) naruszenie przepisów prawa materialnego, tj.

- art. 13b ust. 1 ustawy zaopatrzeniowej, przez błędną wykładnię tego przepisu, polegającą na przyjęciu, iż zawarte tam sformułowanie „służba na rzecz totalitarnego państwa” stanowi definicję legalną i podlega wyłącznie wykładni literalnej, podczas gdy w rzeczywistości sformułowanie to winno być oceniane szerzej, na podstawie całokształtu okoliczności faktycznych danej sprawy, w tym także na podstawie indywidualnych czynów ubezpieczonego i ich weryfikacji pod kątem naruszenia podstawowych praw i wolności człowieka, i nie można ograniczyć się jedynie do bezrefleksyjnej wykładni językowej tego pojęcia, albowiem podlega ono weryfikacji w procesie cywilnym;

- art. 13b ust. 1 ustawy zaopatrzeniowej w związku z art. 13a ust. 1 tej ustawy, przez błędną wykładnię, polegającą na przyjęciu, iż Sąd jest związany

informacją z IPN o przebiegu służby ubezpieczonego na rzecz totalitarnego państwa i tym samym nie może dokonać odmiennych ustaleń faktycznych w tym zakresie, podczas gdy w rzeczywistości w toku prowadzonego procesu cywilnego ubezpieczony ma prawo do wykazania za pomocą dowodów odmiennego stanu faktycznego i w tym zakresie Sąd pozostaje związany wszystkimi przeprowadzonymi w sprawie dowodami;

2) naruszenie przepisów postępowania, tj.

- art. 232 k.p.c. i art. 233 § 1 k.p.c. w zw. z art. 473 § 1 k.p.c. i art. 252 k.p.c., co miało wpływ na treść zaskarżonego wyroku, przez uznanie się przez Sąd Odwoławczy związanym treścią informacji z IPN w zakresie przebiegu służby ubezpieczonego na rzecz totalitarnego państwa, podczas gdy w drodze prowadzonego w sprawie postępowania ubezpieczonemu przysługuje prawo do wykazywania w drodze wskazanych dowodów odmiennego stanu rzeczy, które to dowodowy Sąd winien brać pod uwagę, nawet jeżeli wynika z nich odmienny stan rzeczy, aniżeli z informacji z IPN;

- art. 387 § 2 1 pkt 1 k.p.c. w zw. z art. 23a § 1 k.p.c., co miało wpływ na treść zaskarżonego wyroku, przez dokonanie przez Sąd oceny zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego w sposób dowolny, a nie swobodny, z pominięciem wielu istotnych dla rozstrzygnięcia okoliczności faktycznych sprawy, co doprowadziło Sąd Odwoławczy do odmiennych ustaleń faktycznych, aniżeli Sądu pierwszej instancji, wyrażających się w błędnym ustaleniu, że dowody zgromadzone w niniejszej sprawie pozwalają na przyjęcie, że C. P. świadczył służbę na rzecz totalitarnego państwa.

Skarżąca podniosła, że skarga kasacyjna jest ona oczywiście uzasadniona ponieważ Sądy rozpoznające niniejszą sprawę dokonały odmiennej interpretacji pojęcia zawartego w art. 13 b ust. 1 ustawy zaopatrzeniowej, tj. służby na rzecz totalitarnego państwa. Jak wynika z treści uzasadnienia Sądu drugiej instancji, Sąd ten uznał, iż treść tego przepisu zawiera definicję legalną pojęcia służby na rzecz totalitarnego państwa, w związku z czym w ocenie Sądu dopuszczalna jest wyłącznie literalna wykładnia tego przepisu. Z kolei z uzasadnienia Sądu pierwszej instancji wynika wprost, że Sąd ten pojęcie służby na rzecz totalitarnego państwa rozumie znacznie szerzej, w związku z czym poddaje pod ocenę całokształt

dowodów przeprowadzonych w postępowaniu, celem weryfikacji, czy w tym konkretnym przypadku miała faktycznie miejsce służba na rzecz państwa o charakterze totalitarnym, w związku z czym Sąd pierwszej instancji nie uznał się związany treścią literalnego brzmienia tego przepisu.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie kwalifikowała się do przyjęcia celem jej merytorycznego rozpoznania.

Sąd Najwyższy przypomina, że jako sąd kasacyjny, nie jest sądem powszechnym trzeciej instancji, zaś skarga kasacyjna nie jest środkiem zaskarżenia przysługującym od każdego rozstrzygnięcia sądu drugiej instancji kończącego postępowanie w sprawie, a to z uwagi na przeważający w charakterze skargi kasacyjnej element interesu publicznego. Zgodnie z takim modelem skargi kasacyjnej, jej rozpoznanie następuje tylko z przyczyn kwalifikowanych, wymienionych w art. 398<sup>9</sup> § 1 k.p.c. W konsekwencji tego, w art. 398<sup>4</sup> § 2 k.p.c. wśród istotnych wymagań skargi kasacyjnej ustawodawca wymienił obowiązek złożenia wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania i jego uzasadnienie. Wymóg ten wiąże się z tzw. przedsądem, polegającym między innymi na możliwości odmowy przez Sąd Najwyższy przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania (art. 398<sup>9</sup> § 2 k.p.c.), a jego spełnienie powinno przybrać postać wyodrębnionego wyводу prawnego, w którym skarżący wykaże, jakie występujące w sprawie okoliczności pozwalają na uwzględnienie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania i jednocześnie uzasadnieniu, dlaczego odpowiadają one ustawowemu katalogowi przesłanek.

Zgodnie z art. 398<sup>9</sup> § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, gdy w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona.

W razie powołania przesłanki przedsądu, jaką jest oczywista zasadność skargi kasacyjnej, należy w motywach wniosku zawrzeć wywód prawny

wyjaśniający, w czym wyraża się owa oczywistość i przedstawić argumenty na poparcie tego twierdzenia (postanowienia Sądu Najwyższego: z 26 kwietnia 2006 r., II CZ 28/06, LEX nr 198531; z 10 sierpnia 2006 r., V CSK 204/06, LEX nr 421035; z 9 stycznia 2008 r., III PK 70/07, LEX nr 448289; z 11 stycznia 2008 r., I UK 283/07, LEX nr 448205; z 3 kwietnia 2008 r., II PK 352/07, LEX nr 465859 i z 5 września 2008 r., I CZ 64/08, LEX nr 512050). O ile dla uwzględnienia skargi wystarczy, że jej podstawa jest usprawiedliwiona, to dla przyjęcia skargi do rozpoznania niezbędne jest wykazanie kwalifikowanej postaci naruszenia przepisów prawa materialnego lub procesowego, polegającej na jego oczywistości widocznej *prima facie*, przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej, bez potrzeby wchodzenia w szczegóły czy dokonywania pogłębionej analizy tekstu wchodzących w grę przepisów i doszukiwania się ich znaczenia (postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 16 września 2003 r., IV CZ 100/03, LEX nr 82274; z dnia 22 stycznia 2008 r., I UK 218/07, LEX nr 375616; z dnia 26 lutego 2008 r., II UK 317/07, LEX nr 453107; z dnia 9 maja 2008 r., II PK 11/08, LEX nr 490364; z dnia 21 maja 2008 r., I UK 11/08, LEX nr 491538 i z dnia 9 czerwca 2008 r., II UK 38/08, LEX nr 494134).

Przenosząc powyższe na grunt niniejszej sprawy, należy stwierdzić, że skarżąca nie wykazała istnienia powołanej przesłanki przedsądu.

Stawiając tezę o oczywistej zasadności skargi kasacyjnej, ograniczyła się do argumentacji mającej wykazać, że Sady obu instancji dokonały odmiennej wykładni art. 13b ustawy zaopatrzeniowej.

Należy przypomnieć, że w orzecznictwie Sądu Najwyższego wypracowane zostało stanowisko w przedmiocie wykładni i stosowania przepisów ustawy zaopatrzeniowej zarówno co do kwalifikacji służby jako służby w organach totalitarnego państwa, jak i co do zawartych w tej ustawie mechanizmów korygujących wysokość emerytur.

Po pierwsze, stwierdzenie pełnienia służby na rzecz totalitarnego państwa w okresie od dnia 22 lipca 1944 r. do dnia 31 lipca 1990 r. nie może być dokonane wyłącznie na podstawie informacji Instytutu Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (kryterium formalnej przynależności do służb), lecz na podstawie wszystkich okoliczności sprawy, w tym także na

podstawie indywidualnych czynów i ich weryfikacji pod kątem naruszenia podstawowych praw i wolności człowieka służących reżimowi komunistycznemu (art. 13b ust. 1 w związku z art. 13a ust. 1 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy).

Po drugie, przy dokonywaniu oceny prawnej służby z perspektywy art. 13b ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy bierze się pod uwagę przede wszystkim formację, w której była pełniona służba, a także zajmowane stanowisko czy stopień służbowy oraz przebieg służby. Określenie formacji/institucji (z uwzględnieniem jednostek wymienionych w art. 13b ust. 1 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy) ma istotne znaczenie z uwagi na to, że zakres i przedmiot ich działalności może *prima facie* potwierdzać, że były one bezpośrednio ukierunkowane na realizowanie charakterystycznych dla ustroju totalitarnego zadań i funkcji i takie zadania wykonywali wszyscy - bez wyjątku - funkcjonariusze służący w danej jednostce organizacyjnej, stanowiący jej strukturę, bez której niemożliwe byłoby wykonywanie przypisanych tej jednostce zadań. Nawet brak po stronie odwołującego się indywidualnych działań bezpośrednio zmierzających do naruszania podstawowych praw i wolności człowieka, samoistnie nie wyklucza takiej kwalifikacji. Skoro art. 13b ust. 1 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy łączy służbę na rzecz totalitarnego państwa z samym podjęciem służby w instytucjach i formacjach wymienionych w tym przepisie, to istnieje domniemanie faktyczne (wynikające z informacji o przebiegu służby potwierdzającej służbę w tych jednostkach, uchwała Sądu Najwyższego III UZP 1/20, pkt 60), że służba w nich była służbą na rzecz totalitarnego państwa. Domniemanie to może być obalone w procesie cywilnym. Nie jest jednak tak, że na organie rentowym ciąży obowiązek udowodnienia (art. 6 k.c. w związku z art. 232 zdanie pierwsze k.p.c.), że dany funkcjonariusz uczestniczył w łamaniu praw człowieka i obywatela.

W sytuacji, gdy potwierdzona zostaje służba w instytucjach i formacjach wymienionych w art. 13b ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy, ciężar dowodu przechodzi na ubezpieczonego (por. wyroki Sądu Najwyższego: z 24 maja 2023 r., II USKP 40/23, LEX nr 3568174; z 18 kwietnia 2023 r., I USKP 40/22, OSNP 2023 nr 11, poz. 126).

W ocenie skarżącej Sąd Apelacyjny naruszył art. 13b ustawy zaopatrzeniowej, Sąd drugiej instancji stwierdził, że od 1 września 1954 r. do 31 października 1957 r. ubezpieczony pełnił służbę na rzecz totalitarnego państwa. Sąd Apelacyjny dokonał oceny służby w tym okresie przez pryzmat formacji, w której była pełniona służba. Pomimo, że Sąd Apelacyjny nie podzielił zapatrywań prawnych sformułowanych w uchwale Sądu Najwyższego III UZP 1/20, to jednak trudno dopatrzyć się oczywistego, na pierwszy rzut oka, naruszenia wskazanego przepisu art. 13b ustawy zaopatrzeniowej, zastosowanego do ustalonego w sprawie stanu faktycznego. Sąd drugiej instancji nie oparł się wyłącznie na informacji z IPN, ale również wynikach analizy formacji, w których ubezpieczony służył we wskazanym okresie, jak również informacjach z akt osobowych.

Mając powyższe na względzie, Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji.

[SOP]

[ms]